

Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики

Верховного Суду

щодо окремих питань застосування

положень Господарського процесуального

кодексу України

ЗМІСТ

Стаття 2. Завдання та основні засади господарського судочинства	10
Чи поширюються на фізичних осіб – відповідачів умови, встановлені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», для відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати?	10
Стаття 6. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система	11
Чи зобов'язана юридична особа (учасник судового процесу) зареєструвати свій електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), якщо інтереси особи у справі представляє адвокат, який має зареєстрований електронний кабінет?	11
Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів	12
Чи відносяться до юрисдикції господарських судів справи у спорах, які виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану?	12
Стаття 22. Право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу	13
Стаття 23. Право сторін на передачу спору на розгляд іноземного суду	13
Чи є тотожними поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення суду іншої держави?	13
Чи є однаковими правові наслідки укладення таких угод?	13
Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді	14
Які критерії підлягають перевірці при вирішенні питання про відвід судді?	14
Які обставини не можуть бути підставою для відводу судді?	15
Стаття 43. Неприпустимість зловживання процесуальними правами	16
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи	16
Чи є зловживанням процесуальними правами багаторазове звернення адвоката (касатора) з клопотанням про відкладення розгляду справи з підстав його перебування за межами України під час дії воєнного стану за відсутності відповідних доказів? Чи підлягає задоволенню таке клопотання?	16
Стаття 52. Процесуальне правонаступництво	17
Чи підлягає задоволенню клопотання про здійснення процесуального правонаступництва, якщо місцезнаходженням одного із суб'єктів господарювання за договором відступлення права вимоги є тимчасово окупована територія?	17
Стаття 75. Підстави звільнення від доказування	18
Що є важливою умовою преюдиційності фактів для рішень господарських судів? Які обставини справи набувають / не набувають властивостей преюдиційності? Чи можна спростувати преюдиційні обставини?	18
Стаття 76. Належність доказів	19
Стаття 77. Допустимість доказів	19

Стаття 86. Оцінка доказів	19
Чи є тотожними поняття «неналежні докази» і «недопустимі докази»?	19
Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків	20
Чи є введення воєнного стану підставою для зупинення перебігу процесуальних строків звернення до суду?	20
Чи є факт запровадження воєнного стану в Україні безумовною підставою для поновлення процесуального строку?	20
Чи є наведення цитат із законодавчих та інших актів, посилань на відповідну статтю нормативно-правового акта свідченням того, що заявником порушено перед судом питання про поновлення пропущеного процесуального строку?	21
Чи є зазначення норми права, цитування законодавчих актів та/або правових позицій обґрунтуванням підстав для визнання поважними причин пропуску процесуального строку?	21
Стаття 129. Розподіл судових витрат	22
Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу	
Що повинен враховувати суд, вирішуючи питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних із прибуттям до суду?	22
Стаття 129. Розподіл судових витрат	23
У якому випадку суд може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?	23
Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду	24
За яких умов відповідачу можуть бути компенсовані витрати, пов'язані з розглядом справи, якщо позивач відмовився від позову і закрито провадження у справі?	24
Чи охоплюється витратами, про які йдеться у ч. 3 ст. 130 ГПК України, судовий збір, сплачений відповідачем?	25
Чи виникає у відповідача право на відшкодування йому за рахунок позивача здійснених витрат у вигляді судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України?	25
Стаття 137. Заходи забезпечення позову	26
Чи є належним видом забезпечення позову у спорі про стягнення коштів накладення арешту на майно, а не на кошти?	26
Чи є можливим застосування у спорі про оскарження наказу Міністерства юстиції України такого заходу забезпечення позову, як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії цього наказу?	27
Чи є можливим вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення?	28
Стаття 163. Ціна позову	29

Стаття 129. Розподіл судових витрат	29
Чи може суд зобов'язати позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову було неможливо? Які дії суду щодо встановлення ціни позову при розгляді справи та розподілу судових витрат за результатами такого розгляду?	29
Стаття 170. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення	30
Яку процесуальну дію повинен вчинити суд у разі подання учасниками (їхніми представниками) письмових заяв, клопотань, заперечень у справі без зазначення в них відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету?	30
Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів	32
Які дії суду в разі надходження заяви (клопотання) про додаткові позовні вимоги або їх доповнення чи уточнення? Чи підлягає розгляду судом заява про зміну предмета позову, яка містить інші підстави та подана стосовно іншого відповідача?	32
Які правила об'єднання позовних вимог? Коли суд може не повертати позовну заяву в разі порушення цих правил?	33
Чи можна об'єднати позовні вимоги до кількох посадових осіб банку, які несуть солідарну відповідальність, у справі про стягнення шкоди, завданої їхніми протиправними діями та рішеннями, що призвели до погіршення фінансового становища і неспроможності банку відповідати за вимогами кредиторів?	34
Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів	35
Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви	35
Який порядок застосування п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України у системному зв'язку із ч. 6 ст. 173 ГПК України, в якій суду надано право роз'єднати позовні вимоги?	35
Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів	36
Стаття 226. Залишення позову без розгляду	36
У яких випадках порушення правил об'єднання позовних вимог суд може застосувати п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України та залишити позов без розгляду?	36
Які дії судді в інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених у підготовчому провадженні?	36
Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви	38
Чи є підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу ненадання до неї доказів здійснення відповідачем оплати суми заборгованості у справі про стягнення такої заборгованості?	38
Стаття 175. Відмова у відкритті провадження у справі	39
Чи підлягає вирішенню за правилами господарського судочинства спір, що виник при виконанні договору з арбітражним застереженням?	39

Які процесуальні дії суду, до якого подано позов для вирішення питання, що є предметом арбітражної угоди?	39
Стаття 191. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем	40
Стаття 307. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін	40
Чи передбачена чинним процесуальним законодавством відмова правонаступника позивача від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядках, на стадії виконавчого провадження?	40
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи	41
Чи є правомірним завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності повідомлених належним чином представників сторін, які не з'явилися в судове засідання через оголошення сигналу «Повітряна тривога»?	41
Чи вважаються обставини оголошення сигналу «Повітряна тривога» у певному регіоні загальновідомими, а причини неявки учасника справи з цих причин – поважними?	42
Якими повинні бути дії суду в разі нез'явлення учасника справи в судове засідання через оголошення сигналу «Повітряна тривога» та відсутності в матеріалах справи відомостей, що суд його повідомив про те, що розгляд справи відбудеться після закінчення повітряної тривоги?	42
Стаття 226. Залишення позову без розгляду	43
Які процесуальні дії вчиняє суд у разі неявки належним чином повідомленого позивача?	43
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи	44
Стаття 226. Залишення позову без розгляду	44
Чи зобов'язаний позивач у разі його відсутності в судовому засіданні подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності?	44
Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі	45
Чи застосовується до юридичних осіб норма про обов'язок суду зупинити провадження у справі у випадку перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України?	45
Стаття 231. Закриття провадження у справі	46
Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині	46
Коли закривається провадження у справі, якщо до суду касаційної інстанції надійшли докази смерті фізичної особи (припинення юридичної особи), яка була однією зі сторін у справі, а спірні правовідносини не допускають правонаступництва?	46
Стаття 232. Види судових рішень	47
Стаття 42 КУзПБ. Визнання недійсними правочинів боржника	47

Який процесуальний документ (рішення чи ухвали) повинен прийняти суд за результатами розгляду заяви арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника?	47
Стаття 242. Вручення судового рішення	49
Чи є достатнім надіслання представнику позивача електронної копії ухвали про відкладення розгляду справи засобами підсистем ЄСІТС, а не в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення?	49
Стаття 255. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції	50
Стаття 9 КУзПБ. Оскарження судових рішень у процедурі банкрутства (неплатоспроможності)	50
Чи належить ухвала про приєднання / об'єднання заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство до таких, що підлягають оскарженню в апеляційному порядку?	50
Стаття 258. Форма і зміст апеляційної скарги	51
Стаття 119. Повнення та продовження процесуальних строків	51
Які процесуальні дії має вчинити суд апеляційної інстанції у разі звернення скаржника з клопотанням про звільнення від сплати судового збору після постановлення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скаржнику строку для подання доказів сплати судового збору?	51
Стаття. 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги	53
Коли починається перебіг строку для усунення недоліків апеляційної скарги? Чи впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень?	53
Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції	54
Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями перевіряти дотримання судом першої інстанції правил юрисдикції, якщо жодна зі сторін не порушувала питання щодо неналежної юрисдикції розгляду спору?	54
Стаття 281. Порядок ухвалення судових рішень судом апеляційної інстанції	55
Стаття 310. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду	55
Чи є непідписання постанови всім складом суду, визначеним для розгляду справи, обов'язковою підставою для скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд?	55
Стаття 287. Право касаційного оскарження	56
З якого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову, слід виходити при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України: встановленого на 1 січня року, в якому особа звернулася з позовом у справі, чи на 1 січня року, в якому було подано касаційну скаргу?	56

Чи можна оскаржити в касаційному порядку рішення судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права?	57
Які підстави є належними для прийняття рішення про відступ від раніше сформованої правової позиції Верховного Суду?	58
Стаття 290. Форма і зміст касаційної скарги	59
Стаття 292. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги	59
Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви	59
Чи відповідає вимогам чинного законодавства касаційна скарга, що не містить відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету в особи, яка її подає? Які наслідки неналежного оформлення касаційної скарги?	59
Стаття 293. Відмова у відкритті касаційного провадження	61
Чи є можливим відкриття касаційного провадження та здійснення касаційного перегляду у справі в разі, якщо є ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї самої особи на це саме судові рішення?	61
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі	62
Чи може бути поновлений строк на подання відзиву на касаційну скаргу?	62
Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині	63
Стаття 231. Закриття провадження у справі	63
Хто має право порушити питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України?	63
Стаття 320. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	64
Чи можуть бути переглянуті судові рішення за виключними обставинами з підстави встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане?	64
Стаття 321. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	65
Чи є присічним процесуальний строк, встановлений ч. 2 ст. 321 ГПК України, у межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених п. 1 ч. 2 ст. 320 ГПК України? Чи можна поновити такий процесуальний строк? Чи існує можливість його переривання?	65
Стаття 327. Звернення судових рішень до виконання	66

Чи існують підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, коли виконавець відкрив виконавче провадження на підставі наказу, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду?	66
Стаття 332. Зупинення виконання судового рішення	68
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі	68
Яким критеріям повинна відповідати заява (клопотання) особи, яка подала касаційну скаргу, про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії до закінчення перегляду в касаційному порядку?	68
Стаття 334. Заміна сторони виконавчого провадження	69
Чи має право прокурор як заінтересована особа подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави?	69

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КК України	– Кримінальний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	– Цивільний кодекс України

Стаття 2. Завдання та основні засади господарського судочинства

Чи поширюються на фізичних осіб – відповідачів умови, встановлені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», для відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати?

Особи, які подають апеляційну або касаційну скаргу (як позивачі, так і відповідачі), мають рівні обов'язки щодо сплати судового збору за подання такої скарги, що відповідає основним засадам (принципам) господарського судочинства (ч. 3 ст. 2 ГПК України).

Сплата судового збору сама по собі не обмежує права особи на справедливий суд, однак при цьому такий збір повинен встановлюватися з урахуванням спроможності заявника його сплатити та стадії, на якій перебував розгляд справи на той момент, коли обмеження було накладено.

Зі змісту пунктів 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір» убачається, що умови, визначені у цих нормах, можуть застосовуватися лише до фізичних осіб, які перебувають у такому фінансовому стані, що розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру їх річного доходу, та до фізичних осіб, які мають певний соціальний статус, підтверджений державою: є військовослужбовцями, батьками, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів; одинокими матерями (батьками), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю; особами, які діють в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Установлений ст. 8 зазначеного Закону перелік умов, за яких особа може бути звільнена від сплати судового збору, є вичерпним.

Відмова у звільненні від сплати судового збору з тих підстав, що така особа є відповідачем, без дослідження судом доказів, якими відповідач обґрунтовує наявність підстав для застосування п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», порушує права відповідача на доступ до суду.

Отже, положення п. 1 ч. 1 ст. 8 названого Закону можуть бути застосовані до відповідача – фізичної особи за наявності відповідної підстави, визначеної зазначеною нормою.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 29 листопада 2023 року у справі № 906/308/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598835>.

Стаття 6. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

Чи зобов'язана юридична особа (учасник судового процесу) зареєструвати свій електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), якщо інтереси особи у справі представляє адвокат, який має зареєстрований електронний кабінет?

Відповідно до ч. 5 ст. 6 ГПК України (в редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу до їхніх електронних кабінетів, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про ЄСІТС та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку (абз. 1 ч. 6 ст. 6 ГПК України в редакції Закону від 19.10.2023 № 3424-IX).

Процесуальні наслідки, передбачені цим Кодексом у разі звернення до суду з документом особи, яка відповідно до цієї частини зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат (абз. 2 ч. 6 ст. 6 ГПК України в редакції Закону від 19.10.2023 № 3424-IX).

Тобто юридична особа (учасник судового процесу), а також адвокат, який представляє її інтереси, згідно з наведеними приписами цього Кодексу зобов'язані зареєструвати свій електронний кабінет в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі) в обов'язковому порядку.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 09 листопада 2023 року у справі № 920/857/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114796203>.

Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів

Чи відносяться до юрисдикції господарських судів справи у спорах, які виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану?

У разі коли предметом спору є визнання протиправним та скасування наказу, визнання недійсними актів про примусове відчуження майна, на такий спір не поширюється виняток, передбачений ст. 20 ГПК України (спори щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності).

Якщо порушення своїх прав особа вбачає у наслідках, спричинених рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, які вона вважає неправомірними, і ці наслідки призвели до виникнення, зміни чи припинення цивільних правовідносин та мають майновий характер або пов'язані з реалізацією її майнових або особистих немайнових інтересів, то визнання незаконними (протиправними) таких рішень є способом захисту цивільних прав та інтересів.

Не є публічно-правовим спір між суб'єктом владних повноважень та суб'єктом приватного права – юридичною особою, в якому дії суб'єкта владних повноважень спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав юридичної особи. У такому разі це спір про право цивільне, незважаючи на те, що у спорі бере участь суб'єкт публічного права.

Отже, якщо спірні правовідносини між учасниками справи, які виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження майна, пов'язані з реалізацією цивільних прав позивачів (юридичних осіб), компетентним судом для вирішення спору є суд господарської юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 лютого 2023 року у справі № 904/868/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046101>.

Стаття 22. Право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу
Стаття 23. Право сторін на передачу спору на розгляд іноземного суду

Чи є тотожними поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення суду іншої держави?

Чи є однаковими правові наслідки укладення таких угод?

Відповідно до ст. 23 ГПК України у випадках, встановлених законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, спір, що відноситься до юрисдикції господарського суду, може бути переданий за угодою сторін на вирішення суду іншої держави.

Одночасно ст. 22 ГПК України унормовано право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу.

Міжнародний комерційний арбітраж є недержавним органом та не належить до системи судоустрою, тоді як угодою про передачу спору на вирішення суду іншої держави сторони можуть визначити суд, що відноситься до системи судоустрою іншої держави.

Наявність угоди про передачу спору на вирішення суду іншої держави виключає його розгляд за правилами господарського судочинства судами України.

Натомість наявність арбітражної угоди (застереження) сама по собі не виключає можливості розгляду судом спору, що підсудний судам України у випадках, передбачених законом.

Отже, поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення іншої держави не є тотожними і їх укладення має різні правові наслідки.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16 червня 2023 року у справі № 926/4889/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112145601>.

Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді

Які критерії підлягають перевірці при вирішенні питання про відвід судді?

Вирішуючи питання про відвід судді (складу суду), необхідно перевірити додержання як об'єктивного, так і суб'єктивного критеріїв безсторонності суду, а саме формування суду (колегії суддів) для розгляду конкретної справи (об'єктивний критерій) у встановлений законом спосіб, та надати оцінку доводам заявника стосовно недодержання вимог щодо особистої безсторонності суду (суб'єктивний критерій).

Суб'єктивний критерій вимагає оцінки реальних дій окремого судді (суддів) під час розгляду конкретної справи, і лише після встановлення фактів у поведінці судді (суддів), які можна кваліфікувати як прояв упередженості, ставиться під сумнів його (їх) безсторонність. За висновком Європейського суду з прав людини, у контексті суб'єктивного критерію особиста безсторонність судді презюмується, поки не доведено протилежного.

Що ж до об'єктивного критерію, то окремо від поведінки суддів слід визначити, чи існували переконливі факти, які могли б викликати сумніви щодо їхньої безсторонності. Це означає, що при вирішенні того, чи є обґрунтовані причини побоюватися, що певний суддя був небезстороннім у конкретній справі, позиція заінтересованої особи є важливою, але не вирішальною. Суттєвим є те, чи можна вважати такі побоювання об'єктивно обґрунтованими.

Водночас, надаючи оцінку об'єктивності судді під час вчинення ним процесуальних дій, необхідно виходити з таких критеріїв: чи зазнавав суддя під час виконання ним своїх обов'язків будь-якого впливу; чи сприяє його поведінка у судовому процесі та за стінами суду підтримці і зростанню довіри суспільства, представників юридичної професії та сторін у справі; чи вчинялися суддею дії, які можуть стати приводом для позбавлення його права брати участь у судовому засіданні та приймати рішення у справах.

При об'єктивному підході до встановлення наявності/відсутності упередженості суду (суддів) має бути визначено, чи існують очевидні факти, що можуть поставити під сумнів його безсторонність, зважаючи на безпосередню поведінку судді.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 21 лютого 2022 року у справі № 910/17344/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103487033>.

Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді

Які обставини не можуть бути підставою для відводу судді?

Частиною четвертою ст. 35 ГПК України визначено, що незгода сторони з процесуальними рішеннями судді, рішення або окрема думка судді в інших справах, висловлена публічно думка судді щодо того чи іншого юридичного питання не може бути підставою для відводу.

При цьому внутрішні емоційно-вольові відчуття заявника з того чи іншого питання без певних доказів чи інформації на їх підтвердження не є достатньою підставою для констатації факту наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості суддів.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 21 лютого 2022 року у справі № 910/17344/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103487033>.

Стаття 43. Неприпустимість зловживання процесуальними правами

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Чи є зловживанням процесуальними правами багаторазове звернення адвоката (касатора) з клопотанням про відкладення розгляду справи з підстав його перебування за межами України під час дії воєнного стану за відсутності відповідних доказів? Чи підлягає задоволенню таке клопотання?

За змістом ст. 43 ГПК України учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається.

Праву особи на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку кореспондує обов'язок добросовісно користуватися наданими законом процесуальними правами, утримуватись від дій, що зумовлюють затягування судового процесу. Заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь у розгляді справи на всіх його етапах та вживати надані процесуальним законом заходи для скорочення періоду судового провадження.

Ненадання будь-яких доказів відсутності в адвоката обмежень на перетин державного кордону України «на виїзд» у період воєнного стану або інших доказів, що підтверджують його знаходження за межами України та відсутність можливості з об'єктивних причин взяти участь у судовому засіданні, у тому числі в режимі відеоконференції, має ознаки зловживання процесуальними правами.

Зважаючи на положення ст. 202 ГПК України, неодноразове відкладення розгляду справи, обізнаність сторін про дату, час і місце наступного судового засідання, невстановлення судом обов'язковою явку учасників справи та враховуючи, участь у засіданні суду є правом, а не обов'язком сторони, суд може розглянути касаційну скаргу по суті за відсутності адвоката, який ініціював оскарження судових рішень.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15 червня 2023 року у справі № 922/780/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827584>.

Стаття 52. Процесуальне правонаступництво

Чи підлягає задоволенню клопотання про здійснення процесуального правонаступництва, якщо місцезнаходженням одного із суб'єктів господарювання за договором відступлення права вимоги є тимчасово окупована територія?

Частиною першою ст. 13 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» передбачено, що здійснення господарської діяльності юридичними особами, фізичними особами – підприємцями та фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є тимчасово окупована територія, дозволяється виключно після зміни їхньої податкової адреси на іншу територію України. Правочин, стороною якого є суб'єкт господарювання, місцезнаходженням (місцем проживання) якого є тимчасово окупована територія, є нікчемним. На такі правочини не поширюється дія абз. 2 ч. 2 ст. 215 ЦК України.

Отже, у разі місцезнаходження суб'єкта господарювання, який є стороною правочину, на тимчасово окупованій території укладений ним правочин є нікчемним. Відповідно, суд має відмовити у задоволенні клопотання про здійснення процесуального правонаступництва на підставі ст. 215 ЦК України та ст. 13 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 29 травня 2023 року у справі № 910/3831/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112578558>.

Стаття 75. Підстави звільнення від доказування

Що є важливою умовою преюдиційності фактів для рішень господарських судів? Які обставини справи набувають / не набувають властивостей преюдиційності? Чи можна спростувати преюдиційні обставини?

Для рішень господарських судів важливою умовою преюдиційності фактів, що містяться в них, є суб'єктний склад спору. Отже, преюдиційне значення мають лише рішення у справі, в якій беруть участь ті особи (особа), щодо яких (якої) встановлено ці обставини.

Преюдицію утворюють лише ті обставини, які безпосередньо досліджувалися і встановлювалися судом, що відображається в мотивувальній частині судового акта. Обставини, які лише згадувалися, але не одержали оцінки суду, не можуть розглядатися як встановлені судом і не набувають властивостей преюдиційності.

Звільнення від доказування, навіть у разі наявності преюдиційних обставин, встановлених у рішенні суду, не може мати абсолютного характеру і сприйматися судами як неможливість спростування під час судового розгляду обставин, зазначених в іншому судовому рішенні.

Господарські суди не повинні сприймати як обов'язкові висновки щодо фактичних обставин справи, наведені у чинних судових рішеннях в інших господарських справах. Для спростування преюдиційних обставин, передбачених ст. 75 ГПК України, учасник господарського процесу, який ці обставини заперечує, має подати суду належні та допустимі докази. Такі докази повинні бути оцінені судом, що розглядає справу, в загальному порядку за правилами, встановленими ГПК України.

Якщо суд дійде висновку про те, що обставини у розглядуваній справі є інакшими, ніж установлені під час розгляду іншої господарської справи, то справу належить вирішити відповідно до тих обставин, які встановлені безпосередньо судом, який розглядає справу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30 серпня 2022 року у справі № 904/1427/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106079070>.

Стаття 76. Належність доказів
Стаття 77. Допустимість доказів
Стаття 86. Оцінка доказів

Чи є тотожними поняття «неналежні докази» і «недопустимі докази»?

За приписами ст. 76 ГПК України належними є докази, на підставі яких можна встановити обставини, які входять в предмет доказування. Суд не бере до розгляду докази, які не стосуються предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

Згідно із ч. 1 та 2 ст. 77 ГПК України обставини, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування. Докази, одержані з порушенням закону, судом не приймаються.

Недопустимі докази – це докази, отримані внаслідок порушення закону. Тягар доведення недопустимості доказу лежить на особі, яка наполягає на тому, що судом використано недопустимий доказ.

Отже, неналежні докази та недопустимі докази – це різні поняття.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 21 липня 2022 року у справі № 922/3308/20, від 01 вересня 2022 року у справі № 920/801/21, від 22 вересня 2022 року у справі № 920/724/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105371704>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106007668>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106422278>.

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків

Чи є введення
воєнного стану
підставою для
зупинення перебігу
процесуальних
строків звернення
до суду?

Чи є факт
запровадження
воєнного стану в
Україні
безумовною
підставою для
поновлення
процесуального
строку?

Законодавець не передбачає обов'язку суду автоматично поновлювати пропущений строк за наявності відповідного клопотання заявника, оскільки у кожному випадку суд має чітко визначити, з якої саме поважної причини такий строк було порушено скажником та чи підлягає він поновленню. Поважними причинами визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій.

Введення на території України воєнного стану не зупиняє перебігу процесуальних строків звернення до суду. Питання поновлення процесуального строку в разі його пропуску з причин, пов'язаних із запровадженням воєнного стану в Україні, вирішується в кожному конкретному випадку з урахуванням доводів, наведених у відповідній заяві. Для поновлення строку необхідним є наведення конкретних обставин, надання доказів на підтвердження їх існування, а також доведення їх впливу на своєчасність реалізації особою своїх прав.

Сам по собі факт запровадження воєнного стану в Україні не є підставою для поновлення процесуального строку. Такою підставою можуть бути обставини, що виникли внаслідок введення воєнного стану та унеможливили виконання процесуальних дій протягом установленого законом строку.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 08 березня 2023 року у справі № 910/17791/17, від 18 квітня 2023 року у справі № 922/1116/22 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109440763>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514988>.

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків

Чи є наведення цитат із законодавчих та інших актів, посилань на відповідну статтю нормативно-правового акта свідченням того, що заявником порушено перед судом питання про поновлення пропущеного процесуального строку?

Чи є зазначення норм права, цитування законодавчих актів та/або правових позицій обґрунтуванням підстав для визнання поважними причин пропуску процесуального строку?

За змістом ч. 2 та 3 ст. 256 ГПК України клопотання про поновлення строку подання апеляційної скарги повинно містити обґрунтування поважності пропуску цього строку.

Поновлення пропущеного процесуального строку є правом господарського суду, яким суд користується, залежно від поважності причин пропуску строку особою (заявником, скаржником). І лише сам факт подання особою (заявником, скаржником) клопотання про поновлення строку не означає обов'язку суду поновити його.

Саме по собі посилання на відповідну статтю та на підзаконні нормативно-правові акти, наведення цитат із законодавчих та інших актів не свідчить, що перед судом порушується особою (заявником, скаржником) питання про поновлення строків.

Вказівка на норми права, цитати законодавчих актів та/або правових позицій самі по собі не є тотожними зазначенню / обґрунтуванню обставин, не слугують підставами для визнання поважними причин пропуску процесуального строку.

Отже, посилання на нормативно-правові акти, наведення цитат із таких актів та/або судової практики не є свідченням того, що перед судом поставлене питання про поновлення пропущеного процесуального строку та обґрунтовано обставини / підстави його поновлення, які відповідають критерію поважності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05 липня 2023 року у справі № 910/186/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112029599>.

Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу
Стаття 129. Розподіл судових витрат

Що повинен врахувати суд, вирішуючи питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних із прибуттям до суду?

Сторона, яка не є суб'єктом владних повноважень і на користь якої ухвалене судове рішення, має право на компенсацію здійснених нею та документально підтверджених витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, які не можуть перевищувати обмеження, встановлені законодавством, зокрема постановою КМУ від 02.02.2011 № 98 та Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 № 59.

Вирішуючи питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, необхідно виходити з конкретних обставин справи, зважаючи на вид транспорту, яким скористалася особа, та документи, подані нею на підтвердження здійснення цих витрат. Якщо на підтвердження здійснених стороною витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, подано документи щодо проїзду транспортом загального користування, то такі витрати повинні бути відшкодовані у розмірі вартості квитка з урахуванням обмежень, передбачених чинним законодавством. Такі витрати також можуть бути відшкодовані у розмірі витрат на пально-мастильні матеріали за встановленими нормами за один кілометр пробігу, якщо вони підтверджені документально.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 12 липня 2022 року у справі № 903/261/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347455>.

Стаття 129. Розподіл судових витрат

У якому випадку суд може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?

У разі коли спір виник внаслідок неправильних дій відповідача (затвердження вочевидь заниженої вартості акцій) відповідно до ч. 9 ст. 129 ГПК України, суд покладає на відповідача всі судові витрати на правничу допомогу, пов'язані з розглядом справи у суді касаційної інстанції, незалежно від результатів вирішення спору. Отже, під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, визначеними ч. 5–7, 9 ст. 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу.

Детальніше з текстом додаткової постанови судової палати КГС ВС від 06 липня 2022 року у справі № 905/671/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105208689>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

За яких умов відповідачу можуть бути компенсовані витрати, пов'язані з розглядом справи, якщо позивач відмовився від позову і закрито провадження у справі?

Питання про стягнення (визначення, розподіл) судових витрат вирішується зазвичай при закритті провадження у справі, залишенні позову без розгляду чи вирішенні спору по суті з ухваленням рішення суду.

Окремі випадки розподілу судових витрат, зокрема у разі закриття провадження у справі, визначені ст. 130 ГПК України.

За ч. 3 ст. 130 ГПК України у разі відмови позивача від позову здійснені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Однак якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення здійснених ним у справі витрат з відповідача.

У разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача (ч. 5 ст. 130 ГПК України).

Зі змісту зазначеної норми випливає, що у випадку відмови позивача від позову та закриття провадження у справі відповідач має право заявити про відшкодування позивачем здійснених витрат.

Сукупний аналіз статей 129–130 ГПК України, якими врегульовано порядок розподілу судових витрат, дає підстави для висновку, що в разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду суд зобов'язаний виходити з положень ч. 5 ст. 130 ГПК України, оскільки ця норма є спеціальною.

Тобто стягнення з позивача компенсації здійснених відповідачем витрат, пов'язаних з розглядом справи, у разі закриття провадження у справі є можливим лише у випадку встановлення необґрунтованості дій позивача.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10 жовтня 2023 року у справі № 907/636/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114187053>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

Чи охоплюється витратами, про які йдеться у ч. 3 ст. 130 ГПК України, судовий збір, сплачений відповідачем? Чи виникає у відповідача право на відшкодування йому за рахунок позивача здійснених витрат у вигляді судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України?

Однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (п. 12 ч. 3 ст. 2 ГПК України).

У ст. 130 ГПК України закріплений розподіл судових витрат, зокрема у разі закриття провадження у справі.

За ч. 3 згаданої статті у разі відмови позивача від позову здійснені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Іншими словами, у випадку відмови позивача від позову та закриття провадження у справі відповідач має право заявити про відшкодування позивачем здійснених витрат.

Статтею 123 ГПК України визначено види судових витрат, до яких належать судовий збір та витрати, пов'язані з розглядом справи (на професійну правничу допомогу (1); пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи (2); пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів (3); пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду (4)).

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про судовий збір» судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

У випадку відмови позивача від позову і закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням ч. 3 ст. 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача здійснених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 13 квітня 2023 року у справі № 904/1478/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є належним видом забезпечення позову у спорі про стягнення коштів накладення арешту на майно, а не на кошти?

Виконання в майбутньому судового рішення у справі про стягнення коштів у разі задоволення позовних вимог безпосередньо пов'язане з наявністю у боржника присудженої до стягнення суми заборгованості. Заборона відчуження або арешт майна, які накладаються судом для забезпечення позову про стягнення коштів, мають на меті подальше звернення стягнення на таке майно в разі задоволення позову.

При цьому обраний вид забезпечення позову не призведе до невиправданого обмеження майнових прав відповідача, оскільки арештоване майно фактично перебуває у володінні власника, а обмежується лише можливість розпоряджатися ним.

Отже, можливість накладення арешту на майно, не обмежуючись коштами відповідача, в порядку забезпечення позову у спорі про стягнення коштів є додатковою гарантією для позивача, що рішення суду в разі задоволення позову буде реально виконане та він отримає задоволення своїх вимог.

Крім того, в разі задоволення позову у справі про стягнення коштів боржник матиме безумовну можливість розрахуватись із позивачем, за умови наявності у нього коштів у необхідних для цього розмірах, без застосування процедури звернення стягнення на майно боржника.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17 червня 2022 року у справі № 908/2382/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105078266>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є можливим застосування у спорі про оскарження наказу Міністерства юстиції України такого заходу забезпечення позову, як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії цього наказу?

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України, виданого за наслідками розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції України щодо реєстраційної дії (відмови у її вчиненні) відповідно до законів України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», вжиття такого заходу забезпечення позову як зупинення дії зазначеного наказу не допускається, оскільки наведений захід не належить до вичерпного переліку видів заходів забезпечення позову згідно із ч. 1 ст. 137 ГПК України, а також не передбачений ані процесуальним законом, ані іншим законом України (міжнародним договором, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), як цього вимагає п. 10 ч. 1 ст. 137 ГПК України.

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України не допускається вжиття судом заходу забезпечення позову з таким формулюванням: «заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії відповідного наказу».

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15 липня 2022 року у справі № 910/4445/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/105636953>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є можливим вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення?

Заходи забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів акціонерного товариства у вигляді зупинення його дії та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення відповідають процесуальним нормам.

Вжиття зазначених заходів забезпечення позову матиме наслідком збереження наявного на момент подання заяви стану – залишення незмінним суб'єктного складу органів управління акціонерного товариства, що існував на час прийняття оскаржуваного рішення зборів акціонерів.

Ухвалення судом рішення про забезпечення позову без одночасного вирішення питання про зустрічне забезпечення не позбавляє заявника права звернутися до суду з клопотанням про зустрічне забезпечення, що може бути подано після вжиття судом заходів забезпечення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 вересня 2022 року у справі № 911/172/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106202079>.

Стаття 163. Ціна позову
Стаття 129. Розподіл судових витрат

Чи може суд зобов'язати позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову було неможливо? Які дії суду щодо встановлення ціни позову при розгляді справи та розподілу судових витрат за результатами такого розгляду?

Остаточне визначення в процесі розгляду справи ціни позову (дійсної вартості спірного майна) і, відповідно, суми судового збору здійснюється господарським судом на підставі поданих учасниками судового процесу доказів. Такі обставини є предметом доказування.

Отже, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову неможливо, суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна, не має права зобов'язувати позивача доплачувати суму судового збору та постановляти ухвалу про залишення позову без руху відповідно до ч. 11 ст. 176 ГПК України, а мусить встановити ціну позову при розгляді справи, здійснити розгляд справи по суті і згідно зі ст. 129 ГПК України розподілити судові витрати за результатами такого розгляду, стягнувши, зокрема, недоплачений судовий збір.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24 травня 2022 року у справі № 910/19980/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644465>.

Стаття 170. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення

Яку процесуальну дію повинен вчинити суд у разі подання учасниками (їхніми представниками) письмових заяв, клопотань, заперечень у справі без зазначення в них відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету?

Статтею 42 ГПК України передбачені права та обов'язки учасників справи, зокрема ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень, подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб, а також виконувати процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення з процесуальних питань та наслідки недотримання таких вимог визначені у ст. 170 ГПК України.

За змістом п. 1 ч. 1 згаданої норми будь-яка письмова заява, клопотання, заперечення повинні містити повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає заяву, клопотання або заперечення, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), вказівку на статус фізичної особи – підприємця (для такої фізичної особи), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, відомості про наявність або відсутність електронного кабінету.

Відповідно до ч. 2 зазначеної норми письмова заява, клопотання чи заперечення підписується заявником або його представником.

Згідно із ч. 4 ст. 170 ГПК України суд, встановивши, що письмову заяву (клопотання, заперечення) подано без додержання вимог ч. 1 або ч. 2 цієї статті, повертає її заявнику без розгляду.

Отже, відсутність у заявах, клопотаннях, запереченнях, поданих учасниками справи, відомостей про наявність або відсутність у них електронного кабінету, є підставою для залишення таких документів без розгляду.

Детальніше з текстами ухвал КГС ВС від 23 жовтня 2023 року у справі № 910/2847/22, від 31 жовтня 2023 року у справі № 922/401/23, від 06 листопада 2023 у справі № 908/109/22, від 10 листопада 2023 року у справі № 906/1081/22, від 15 листопада 2023 року у справі № 904/9070/21, від 15 листопада 2023 року у справі № 922/1975/22 можна ознайомитися за посиланнями:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114389806>,
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114723590>,
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114928719>,

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114578993>,
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834786>,
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114928722>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Які дії суду в разі надходження заяви (клопотання) про додаткові позовні вимоги або їх доповнення чи уточнення? Чи підлягає розгляду судом заява про зміну предмета позову, яка містить інші підстави та подана стосовно іншого відповідача?

Процесуальним законом не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про додаткові позовні вимоги або їх доповнення чи уточнення тощо.

Тому в разі надходження до господарського суду однієї із зазначених заяв (клопотань) він з огляду на її зміст, а також зміст раніше поданої позовної заяви та конкретних обставин справи повинен розцінювати її як подання іншого (ще одного) позову чи збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи об'єднання позовних вимог, чи зміну предмета або підстав позову.

За ч. 1 ст. 173 ГПК України в одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.

Об'єднані можуть бути позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим самим позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоча й різними позивачами, але до одного й того самого відповідача.

Однорідними позовними вимогами є такі, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав і законних інтересів.

Зі змісту ч. 1 ст. 173 ГПК України також вбачається, що порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається у випадках, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Заяву про зміну предмета позову, яка за своєю природою є новим позовом, що містить інші підстави та пред'явлений до іншого відповідача, суд залишає без розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 червня 2022 року у справі № 916/697/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105034145>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Які правила об'єднання позовних вимог? Коли суд може не повертати позовну заяву в разі порушення цих правил?

Об'єднаними можуть бути позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим самим позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоч і різними позивачами, але до одного й того самого відповідача. Однорідними є позовні вимоги, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав та законних інтересів.

Отже, положення ч. 6 ст. 173 ГПК України з урахуванням конкретних обставин суд має право застосувати як у разі дотримання правил об'єднання позовних вимог, так і у разі їх порушення. Проте якщо заявлені в одному позові вимоги є однорідними або співвідносяться як основна та похідна і не підпадають під заборони, визначені ч. 4, 5 ст. 173 ГПК України, суд не має підстав для повернення позовної заяви, незалежно від того, чи заявлено позивачем клопотання про об'єднання позовних вимог. У цьому разі суд має керуватися змістом самої позовної заяви, обставинами та доказами, якими обґрунтовано позов.

Крім того, положеннями процесуального законодавства не передбачено повернення позовної заяви з тієї підстави, що об'єднання позовних вимог перешкоджає з'ясуванню прав і взаємовідносин сторін чи суттєво утруднює вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 серпня 2022 року у справі № 911/2401/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105767610>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Чи можна об'єднати позовні вимоги до кількох посадових осіб банку, які несуть солідарну відповідальність, у справі про стягнення шкоди, завданої їхніми протиправними діями та рішеннями, що призвели до погіршення фінансового становища і неспроможності банку відповідати за вимогами кредиторів?

Позовні вимоги полягають у солідарному стягненні із 8 осіб шкоди, заподіяної ними банку як його керівниками. Тобто йдеться про підстави та умови застосування відповідальності членів органів юридичної особи перед юридичною особою.

Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі. Члени наглядової ради і виконавчого органу банку несуть спільно відповідальність за діяльність банку в цілому.

Позивач має право об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами. Позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку і несуть солідарну відповідальність перед банком, мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, унаслідок яких настала неплатоспроможність банку, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності, взаємозв'язку та впливу на фінансове становище банку в цілому. Тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

Який порядок застосування п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України у системному зв'язку із ч. 6 ст. 173 ГПК України, в якій суду надано право роз'єднати позовні вимоги?

За змістом ч. 1 ст. 173 ГПК України порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які хоча і відповідають критеріям, наведеним у ч. 1 ст. 173 ГПК України, проте підпадають під заборони, встановлені ч. 4, 5 зазначеної статті (об'єднані вимоги підлягають розгляду в порядку різного судочинства; щодо об'єднаних вимог законом визначена виключна підсудність різним судам).

За спеціальним правилом, викладеним у п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України, суддя повертає заяву і додані до неї документи, зокрема, у разі, якщо порушено правила об'єднання позовних вимог (крім випадків, коли є підстави для застосування положень ст. 173 цього Кодексу).

Водночас аналіз п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України у системному співвідношенні з приписами ч. 6 ст. 173 цього Кодексу свідчить про те, що в разі порушення правил об'єднання позовних вимог суд з метою виконання завдання господарського судочинства може не повертати позовної заяви, а за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою самостійно роз'єднати позовні вимоги та розглянути кожну із них окремо.

Отже, наявність підстав для роз'єднання позовних вимог за правилами ч. 6 ст. 173 ГПК України та розгляду кожної із них окремо унеможливорює повернення судом позовної заяви незалежно від того, чи суд застосував надані йому повноваження.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів
Стаття 226. Залишення позову без розгляду

У яких випадках порушення правил об'єднання позовних вимог суд може застосувати п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України та залишити позов без розгляду?

Які дії судді в інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених у підготовчому провадженні?

За змістом ч. 1 ст. 173 ГПК України порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Якщо порушення правил об'єднання позовних вимог об'єктивно неможливо встановити судом на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі, що може бути обумовлено особливостями правового регулювання спірних правовідносин, їх змістом, змістом позовної заяви та неочевидністю порушення правил об'єднання позовних вимог у спірних правовідносинах і може бути виявлено судом у справі лише під час її розгляду шляхом дослідження та оцінки обґрунтувань і аргументів у позовній заяві, доказів, заслуховування пояснень сторін, інших учасників провадження у справі тощо, і суддя під час підготовчого провадження дійшов висновку про порушення правил об'єднання позовних вимог, то суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи до початку розгляду справи по суті ухвалює про роз'єднання позовних вимог. У такому випадку суддя позбавлений права залишати позов без розгляду.

Виняток із цього правила встановлено ч. 4 та 5 ст. 173 ГПК України: об'єднано кілька вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства або щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам. У таких випадках не допускається роз'єднання цих вимог і суддя не може їх розглянути в самостійних провадженнях. Тобто законодавець допускає залишення позову без розгляду на підставі п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України у разі виявлення судом у підготовчому провадженні (після відкриття провадження у справі) порушень правил об'єднання позовних вимог, визначених ч. 4 та 5 ст. 173 ГПК України.

При цьому якщо позивач порушив правила об'єднання позовних вимог, не визначені зазначеними нормами ст. 173 ГПК України, він не може усунути недоліки позовної заяви, адже встановлення та усунення недоліків у зв'язку з порушенням правил об'єднання позовних вимог

ГПК України не передбачено.

В інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених судом у підготовчому провадженні, суддя за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи приймає рішення про роз'єднання позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

Чи є підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу ненадання до неї доказів здійснення відповідачем оплати суми заборгованості у справі про стягнення такої заборгованості?

У справі про стягнення заборгованості доказувати факт здійснення відповідачем оплати, заявленої позивачем до стягнення, має саме відповідач, а не позивач.

Отже, ненадання позивачем доказів на підтвердження здійсненої відповідачем оплати, зокрема банківських виписок за рахунком, платіжних доручень тощо, не є підставою для залишення позовної заяви без руху, а тим паче, її повернення позивачу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 червня 2022 року у справі № 913/618/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104688879>.

Стаття 175. Відмова у відкритті провадження у справі

Чи підлягає вирішенню за правилами господарського судочинства спір, що виник при виконанні договору з арбітражним застереженням? Які процесуальні дії суду, до якого подано позов для вирішення питання, що є предметом арбітражної угоди?

Відповідно до ст. 4 ГПК України право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом.

Системний аналіз положень ч. 1 ст. 8 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», п. 7 ч. 1 ст. 226 та п. 5 ч. 1 ст. 231 ГПК України свідчить, що наявність арбітражної угоди (застереження) сама по собі не виключає можливість розгляду судом спору, що підсудний судам України у випадках, передбачених законом.

Господарський суд, до якого подано позов для вирішення питання, що є предметом арбітражної угоди, не має права відмовляти у відкритті провадження у справі з посиланням на те, що позов не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства, оскільки між сторонами у справі було укладено угоду про передачу спору на вирішення до міжнародного комерційного арбітражу.

Отже, наявність арбітражної угоди не може бути причиною відмови у відкритті провадження у справі згідно з п. 1 ч. 1 ст. 175 ГПК України, а лише слугує підставою для залишення позову без розгляду в передбачених законом випадках, але після відкриття провадження у справі та за сукупності умов, визначених п. 7 ч. 1 ст. 226 названого Кодексу.

Відмова у відкритті провадження у справі з підстав наявності між сторонами укладеної арбітражної угоди (застереження) ґрунтується на неправильному застосуванні п. 1 ч. 1 ст. 175 ГПК України та суперечить ч. 1 ст. 4 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16 червня 2023 року у справі № 926/4889/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112145601>.

Стаття 191. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем

Стаття 307. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін

Чи передбачена чинним процесуальним законодавством відмова правонаступника позивача від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядках, на стадії виконавчого провадження?

Виконавче провадження є самостійною стадією судового процесу та не передбачає можливості безпідставного виходу за межі визначених законодавством для відповідної стадії прав і обов'язків як безпосередньо учасників справи, так і їхніх правонаступників.

Принцип правової (юридичної) визначеності є одним з елементів належної судової процедури у контексті п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Процедура виконання судового рішення та виконавче провадження як самостійна стадія судового процесу мають бути використані у спосіб, сумісний із зазначеною нормою цієї Конвенції.

Отже, відмова від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядках, порушує принцип правової визначеності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 травня 2022 року у справі № 5011-33/6567-2012 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104329965>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Чи є правомірним завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності повідомлених належним чином представників сторін, які не з'явилися в судове засідання через оголошення сигналу «Повітряна тривога»?

Вирішуючи питання про наявність підстав для відкладення розгляду справи у разі, коли на початок судового засідання оголошено сигнал «повітряна тривога», господарський суд має керуватися пріоритетом збереження життя і здоров'я людини, а обов'язком суду є сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав, зокрема на участь у судовому розгляді, та виходити з того, що учасник справи не з'явився в судове засідання з об'єктивних і поважних причин, без клопотання про розгляд справи за його відсутності.

Обставини оголошення сигналу «повітряна тривога» у певному регіоні слід вважати загальновідомими, тобто такими, що не потребують доказування, а неявка у судове засідання учасників справи може бути спричинена такою надзвичайною ситуацією, яка об'єктивно унеможлиблює завчасне подання клопотання про відкладення розгляду справи із цих причин.

Отже, передчасним є завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності представників сторін, які не мали можливості з'явитися у судове засідання з поважних причин через оголошення сигналу «повітряна тривога». Такі дії суду свідчать про неналежне виконання апеляційним судом обов'язків із забезпечення всебічності, повноти і справедливості судового розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22 грудня 2022 року у справі № 910/2116/21 (910/12050/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108360142>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Чи вважаються обставини оголошення сигналу «Повітряна тривога» у певному регіоні загальновідомими, а причини неявки учасника справи з цих причин – поважними?

Якими повинні бути дії суду в разі нез'явлення учасника справи в судове засідання через оголошення сигналу «Повітряна тривога» та відсутності в матеріалах справи відомостей, що суд його повідомив про те, що розгляд справи відбудеться після закінчення повітряної тривоги?

Вирішуючи питання про наявність підстав для відкладення розгляду справи у разі, коли на початок судового засідання оголошено сигнал «повітряна тривога», господарський суд має керуватися пріоритетом збереження життя і здоров'я людини, а обов'язком суду є сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав, зокрема на участь у судовому розгляді, та виходити з того, що відсутній учасник справи не з'явився в судове засідання з об'єктивних і поважних причин.

При цьому обставини оголошення сигналу «повітряна тривога» у певному регіоні слід вважати загальновідомими, тобто такими, що не потребують доказування, а неявка у судове засідання учасників справи може бути спричинена такою надзвичайною ситуацією.

У разі нез'явлення учасника справи у судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога» та відсутності в матеріалах справи відомостей, що судом його було повідомлено про те, що розгляд справи відбудеться після закінчення повітряної тривоги та через який саме час, суд має вирішити питання про відкладення розгляду справи на підставі п. 1 ч. 2 ст. 202 ГПК України.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 21 лютого 2023 року у справі № 916/3496/20, від 21 червня 2023 року у справі № 904/8306/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109272676>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111739261>.

Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Які процесуальні дії вчиняє суд у разі неявки належним чином повідомленого позивача?

Дії суду у випадку неявки в судове засідання учасника справи визначені у ст. 202 ГПК України, відповідно до частини четвертої якої у разі неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

У системно-логічному зв'язку із цією нормою перебуває норма, закріплена в п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України, яка встановлює, що суд залишає позов без розгляду, якщо позивач (його представник) не з'явився у судове засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

Системний аналіз змісту ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України свідчить про те, що процесуальним наслідком неявки позивача в судове засідання є залишення позову без розгляду.

Норми, закріплені у ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України, за методом правового регулювання є імперативними. Це означає, що відповідно до таких норм процесуального права у разі неявки позивача в судове засідання за умови, що він був належним чином повідомлений про час і місце судового засідання, але не повідомив суд про причини його неявки та не надав суду заяви про розгляд справи за його відсутності, суд має імперативний процесуальний обов'язок залишити позов без розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 905/458/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107802762>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи
Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Чи зобов'язаний позивач у разі його відсутності в судовому засіданні подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності?

Положення ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України передбачають подання позивачем до суду заяви про розгляд справи за його відсутності. Тобто право позивача як особи, яка подала позов та зацікавлена в його розгляді, не бути присутнім у судовому засіданні кореспондується з його обов'язком подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності.

Право позивача самостійно визначати характер своєї участі в судовому засіданні, зокрема неявку до нього, має бути здійснене у належний, тобто визначений процесуальним законом, спосіб: шляхом подання позивачем до суду клопотання про розгляд справи за його відсутності. Лише у разі, коли позивач чітко висловив своє волевиявлення у клопотанні про розгляд справи за його відсутності, за умови можливості розгляду справи за відсутності позивача в судовому засіданні може відбутися такий судовий розгляд.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 905/458/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107802762>.

Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі

Чи застосовується до юридичних осіб норма про обов'язок суду зупинити провадження у справі у випадку перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України?

На підставі п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України господарський суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у випадку перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Водночас тлумачення змісту п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України у взаємозв'язку з положеннями ч. 1–3 ст. 56 ГПК України із застосуванням філологічного та логічного способів їх інтерпретації свідчить, що закріплена законодавцем у ст. 227 цього Кодексу норма щодо обов'язку суду зупинити провадження у справі стосується та може бути застосована фактично щодо фізичних осіб, оскільки інститут представництва юридичної особи в суді надає можливість її участі в судовому процесі через уповноваженого представника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 листопада 2022 року у справі № 910/9721/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107585885>.

Стаття 231. Закриття провадження у справі

Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині

Коли закривається провадження у справі, якщо до суду касаційної інстанції надійшли докази смерті фізичної особи (припинення юридичної особи), яка була однією зі сторін у справі, а спірні правовідносини не допускають правонаступництва?

За приписами п. 6 ч. 1 ст. 231 ГПК України господарський суд закриває провадження у справі, якщо настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено юридичну особу, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Частини 1, 3 ст. 313 ГПК України диференціюють наслідки касаційного провадження у разі смерті фізичної особи чи припинення юридичної особи, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, залежно від висновків касаційного суду стосовно законності й обґрунтованості оскаржуваних судових рішень. Якщо суд першої або апеляційної інстанції ухвалив законне й обґрунтоване рішення, то смерть фізичної особи чи припинення юридичної особи – сторони у спірних правовідносинах, що не допускають правонаступництва, після ухвалення рішення не може бути підставою для застосування положення ч. 1 цієї статті.

Отже, питання про закриття провадження у справі через смерть фізичної особи чи припинення юридичної особи, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, підлягає вирішенню за результатами касаційного перегляду оскаржуваних рішень судів попередніх інстанцій.

Детальніше з текстами постанови ВП ВС від 06 вересня 2023 року у справі № 127/27466/20 (провадження № 12-10гс23) та постанови судової палати КГС ВС від 23 вересня 2021 року у справі № 904/4455/19 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430105>, <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102010186>.

Стаття 232. Види судових рішень

Стаття 42 КУзПБ. Визнання недійсними правочинів боржника

Який процесуальний документ (рішення чи ухвалу) повинен прийняти суд за результатами розгляду заяви арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника?

Згідно із ч. 3 ст. 232 ГПК України розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду.

В абз. 3 ч. 2 ст. 7 КУзПБ унормовано, що господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними ГПК України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення.

Водночас ч. 1–2, 4 ст. 42 КУзПБ встановлено підстави, з яких правочини, вчинені боржником після відкриття провадження у справі про банкрутство або протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство, можуть бути визнані недійсними господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство за заявою арбітражного керуючого або кредитора, про що господарський суд постановляє ухвалу.

Судові рішення у процедурі банкрутства можна поділити на дві групи. Одній з них властиво не вирішення спорів, а розв'язання специфічних питань, притаманних саме процедурам банкрутства, тобто непозовному провадженню: про відкриття провадження у справі про банкрутство, про припинення дії мораторію щодо майна боржника, про закриття провадження у справі про банкрутство, про затвердження плану санації, про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, про призначення керуючого санацією, ліквідатора тощо. Друга група стосується виключно вирішення спорів. До неї належать судові рішення щодо розгляду спорів, стороною в яких є боржник. Такі спори розглядаються за позовом сторони, тобто в позовному провадженні. Хоча вони вирішуються тим судом, який відкрив провадження у справі про банкрутство, ці спори не стосуються непозовного провадження, яке врегульоване КУзПБ, а тому регламентуються правилами про позовне провадження, встановленими у ГПК України.

Отже, якщо позовна заява арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника не обґрунтована положеннями ч. 1–2 ст. 42 КУзПБ,

то за результатами її розгляду суд має приймати рішення, а не ухвалу.

Водночас з 15.04.2023 (набрання чинності новою редакцією ст. 42 КУзПБ) розгляд позовних заяв боржника і заяв арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсними правочинів боржника, обґрунтованих положеннями ст. 42 КУзПБ, має завершуватися ухваленням рішення.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 08 серпня 2023 року у справі № 910/8115/19 (910/13492/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269741>.

Стаття 242. Вручення судового рішення

Чи є достатнім надіслання представнику позивача електронної копії ухвали про відкладення розгляду справи засобами підсистем ЄСІТС, а не в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення?

Відповідно до ч. 1 ст. 285 ГПК України судові рішення суду апеляційної інстанції вручаються (видаються або надсилаються) в порядку, встановленому ст. 242 ГПК України.

За приписами ч. 5 ст. 242 ГПК України учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси або рекомендованим листом з повідомленням про вручення, якщо така адреса відсутня.

Частиною 5 ст. 6 ГПК України унормовано, що суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Надсилання судом апеляційної інстанції копії ухвали про відкладення розгляду справи представнику позивача засобами підсистем ЄСІТС на адресу електронної пошти, зазначену ним під час подання через підсистему «Електронний суд» апеляційної скарги, відповідає приписам ч. 5, 7 ст. 6 ГПК України, і судові рішення вважається врученим такому представнику згідно із ч. 5 ст. 242 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21 грудня 2022 року у справі № 0940/1338/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108259886>.

Стаття 255. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції
Стаття 9 КУзПБ. Оскарження судових рішень у процедурі
банкрутства (неплатоспроможності)

Чи належить ухвала про приєднання / об'єднання заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство до таких, що підлягають оскарженню в апеляційному порядку?

Системний аналіз п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України, ч. 6 ст. 12, ст. 254, 255 ГПК України, ч. 1 ст. 2, ч. 1, 2 ст. 9 КУзПБ свідчить, що в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в апеляційному порядку можуть бути оскаржені:

а) усі спеціальні ухвали місцевого господарського суду за правилом ч. 2 ст. 9 КУзПБ, щодо яких цим Кодексом не встановлено винятків (зокрема ч. 6 ст. 5 КУзПБ, абз. 2 ч. 2 ст. 47 КУзПБ);

б) ухвали, включені до переліку, наведеному в ч. 1 ст. 255 ГПК України, які суд постановляє, здійснюючи процесуальні дії та вирішуючи інші процесуальні питання, за правилами та на підставі норм ГПК України.

Отже, ухвала про прийняття на підставі ч. 4 ст. 39 КУзПБ заяв для одночасного розгляду з прийнятою заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство стосовно того самого боржника підлягає апеляційному оскарженню згідно із ч. 2 ст. 9 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 16 серпня 2023 року у справі № 920/162/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738385>.

Стаття 258. Форма і зміст апеляційної скарги

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків

Які процесуальні дії має вчинити суд апеляційної інстанції у разі звернення скажника з клопотанням про звільнення від сплати судового збору після постановлення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скажнику строку для подання доказів сплати судового збору?

Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 258 ГПК України скажник має додати до апеляційної скарги докази сплати судового збору. У випадку, коли розмір судового збору перевищує п'яти відсотків розміру річного доходу скажника – фізичної особи за попередній календарний рік, він може клопотати про звільнення його від сплати судового збору (ст. 8 Закону України «Про судовий збір»). Таке клопотання скажник повинен заявити в апеляційній скарзі. Тобто строк його заявлення визначений днем подання апеляційної скарги.

У разі коли після постановлення судом ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скажнику строку на усунення її недоліків, а саме надання доказів сплати судового збору, скажник звернувся до суду з клопотанням про звільнення його від сплати судового збору, суд може залишити таке клопотання без розгляду з підстав пропущення строку його подання або за заявою скажника поновити цей строк та розглянути клопотання по суті.

У випадку залишення судом клопотання про звільнення скажника від сплати судового збору без розгляду або відмови в задоволенні такого клопотання суд постановляє ухвалу, яку направляє скажнику.

Отримавши її, скажник повинен виконати ухвалу суду про залишення апеляційної скарги без руху, а саме надати суду докази сплати судового збору. Якщо скажник не встигає цього зробити до закінчення строку, наданого судом або встановленого законом на усунення недоліків, він може звернутися до суду із заявою про продовження або поновлення зазначеного строку.

Для цього перед постановленням ухвали про повернення апеляційної скарги з підстави неусунення скажником її недоліків суд має переконатись, що скажник отримав ухвалу про залишення без розгляду або відмову в задоволенні його клопотання про звільнення від сплати судового збору та має розумний строк для сплати судового збору і подання заяви про продовження або поновлення строку на усунення недоліків разом з доказами сплати судового збору. Відповідно до ч. 6 ст. 260 ГПК України такий строк не повинен перевищувати п'яти днів з дня закінчення

строку на усунення недоліків.

Якщо скаржник звернувся до суду із заявою про продовження або поновлення встановленого судом або законом строку на усунення недоліків разом з доказами сплати судового збору, то суд може продовжити або поновити пропущений строк, прийняти докази сплати судового збору та відкрити апеляційне провадження, якщо визнає причини його пропуску поважними, або відмовити у продовженні, поновленні пропущеного строку та повернути апеляційну скаргу.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 жовтня 2023 року у справі № 910/10939/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114685580>.

Стаття. 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги

Коли починається перебіг строку для усунення недоліків апеляційної скарги? Чи впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень?

Право на вчинення процесуальних дій (усунення недоліків) пов'язується з моментом отримання копії ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, а не з моментом перебування поштового відправлення у точці видачі/доставки.

Надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень не впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 жовтня 2022 року у справі № 922/2201/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/106867459>.

Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції

Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями перевіряти дотримання судом першої інстанції правил юрисдикції, якщо жодна зі сторін не порушувала питання щодо неналежної юрисдикції розгляду спору?

Частиною 1 ст. 269 ГПК України унормовано, що суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.

Водночас ч. 4 цієї статті передбачено, що суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.

Згідно із ч. 2 ст. 278 ГПК України порушення правил юрисдикції господарських судів, визначених ст. 20–23 цього Кодексу, є обов'язковою підставою для скасування рішення незалежно від доводів апеляційної скарги.

Отже, суд апеляційної інстанції незалежно від доводів апеляційної скарги перевіряє дотримання правил юрисдикції господарських судів.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15 лютого 2022 року у справі № 908/2037/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103320420>.

Стаття 281. Порядок ухвалення судових рішень судом апеляційної інстанції

Стаття 310. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду

Чи є непідписання постанови всім складом суду, визначеним для розгляду справи, обов'язковою підставою для скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд?

Відповідно до ч. 3 ст. 281 ГПК України постанова або ухвала суду апеляційної інстанції оформлюється суддею-доповідачем (іншим суддею, якщо суддя-доповідач не згодний з постановою/ухвалою) і підписується всім складом суду, визначеним для розгляду справи, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

У п. 3 ч. 1 ст. 310 ГПК України законодавцем унормовано, що судові рішення підлягають обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо рішення не підписано будь-яким із суддів або підписано не тими суддями, що в ньому зазначені.

Отже, наявність у матеріалах справи непідписаної всім складом суду, визначеним для розгляду справи, постанови є обов'язковою підставою для скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19 вересня 2023 року у справі № 910/10681/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113651176>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

З якого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову, слід виходити при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України: встановленого на 1 січня року, в якому особа звернулася з позовом у справі, чи на 1 січня року, в якому було подано касаційну скаргу?

Звертаючись з позовом до суду, особа визначає ціну позову з урахуванням прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на момент подання позовної заяви. З огляду на ціну позову суд першої інстанції визначає розмір судового збору, який особа має сплатити за подання позовної заяви, наявність чи відсутність підстав для віднесення справи до категорії малозначних та порядок розгляду такої справи тощо.

Подальша зміна законодавцем розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб не має впливати на законні права та очікування учасників судового процесу (в тому числі щодо можливості касаційного оскарження судового рішення), який вже розпочався.

Отже, вирішуючи питання щодо відкриття касаційного провадження, слід обраховувати п'ятсот прожиткових мінімумів на одну працездатну особу у випадках, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, з розміру, що був встановлений на 1 січня року, в якому особа звернулася з відповідним позовом.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 02 вересня 2022 року у справі № 924/337/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106051431>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

Чи можна оскаржити в касаційному порядку рішення судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права?

Системний аналіз положень ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ч. 4 ст. 236 та ч. 7 ст. 301 ГПК України свідчить, що суд касаційної інстанції формує висновки щодо застосування не лише норм матеріального права, які є обов'язковими для судів першої та апеляційної інстанцій, а й вказує на особливість та правильність застосування норм процесуального права.

Отже, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України підставами оскарження судових рішень, зазначених у п. 1, 4 ч. 1 цієї статті, якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку, можуть бути неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19 серпня 2022 року у справі № 908/2287/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105837295>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

Які підстави є належними для прийняття рішення про відступ від раніше сформованої правової позиції Верховного Суду?

Для відступу від раніше сформованої правової позиції Верховного Суду необхідно встановити, що існує об'єктивна необхідність такого відступу саме у конкретній справі.

Причинами для відступу можуть бути вади попереднього рішення чи групи рішень (їх неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість), зміни суспільного контексту.

З метою забезпечення єдності та сталості судової практики для відступу від висловлених раніше правових позицій Верховного Суду потрібно мати ґрунтовні підстави: попередні рішення мають бути помилковими, неефективними або застосований у цих рішеннях підхід повинен очевидно застаріти внаслідок розвитку в певній сфері суспільних відносин або їх правового регулювання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 лютого 2022 року у справі № 910/33/21 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103371265>.

Стаття 290. Форма і зміст касаційної скарги

Стаття 292. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

Чи відповідає вимогам чинного законодавства касаційна скарга, що не містить відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету в особи, яка її подає? Які наслідки неналежного оформлення касаційної скарги?

Згідно з абз. 1 ч. 6 ст. 6 ГПК України (в редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку.

За новою редакцією п. 2 ч. 2 ст. 290 ГПК України (в редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) у касаційній скарзі повинно бути зазначено повне найменування особи, яка подає касаційну скаргу, її місцезнаходження, поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, номери засобів зв'язку, адресу електронної пошти (за наявності), *відомості про наявність або відсутність електронного кабінету. Якщо касаційна скарга не містить відповідних відомостей про особу, яка її подає, така скарга не відповідає вимогам закону.*

Відповідно до ч. 2 ст. 292 ГПК України у разі якщо касаційна скарга оформлена з порушенням вимог, встановлених ст. 290 цього Кодексу, а також подана особою, яка відповідно до ч. 6 ст. 6 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються положення ст. 174 цього Кодексу, про що суддя постановляє відповідну ухвалу.

За приписами абз. 1 ч. 2 ст. 174 ГПК України в ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху. Якщо ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється

з підстави, визначеної абз. 2 ч. 1 цієї статті, суд в ухвалі зазначає про обов'язок такої особи зареєструвати електронний кабінет відповідно до ст. 6 цього Кодексу, що передбачено абз. 2 ч. 2 ст. 174 ГПК України.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 10 листопада 2023 року у справі № 906/1141/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/114834787>.

Стаття 293. Відмова у відкритті касаційного провадження

Чи є можливим відкриття касаційного провадження та здійснення касаційного перегляду у справі в разі, якщо є ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї самої особи на це саме судове рішення?

У разі коли подана учасником справи касаційна скарга була розглянута судом і за наслідками касаційного перегляду прийнята відповідна постанова або у відкритті касаційного провадження за такою касаційною скаргою було відмовлено, повторне подання касаційної скарги цією самою особою на це саме судове рішення є неможливим.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 903/682/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107490744>.

Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі

Чи може бути поновлений строк на подання відзиву на касаційну скаргу?

Оскільки строк на подання відзиву на касаційну скаргу встановлюється не законом, а судом і може бути продовженим, а не поновленим, то клопотання сторони у справі про поновлення строку на подання відзиву касаційної скарги не може бути задоволено.

Тобто відзив на касаційну скаргу, в якому сторона у справі просить поновити строк на його подання, суд залишає без розгляду.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 01 серпня 2022 року у справі № 910/16784/20 та від 21 вересня 2022 року у справі № 922/2012/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105693209>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106774318>.

Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині

Стаття 231. Закриття провадження у справі

Хто має право порушити питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України?

Питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження може бути порушено перед судом саме позивачем шляхом подання відповідної заяви. Ухвала про передачу справи за встановленою юрисдикцією постановляється судом касаційної інстанції за наявності відповідної заяви позивача у справі.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 23 лютого 2022 року у справі № 915/1565/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103525065>.

Стаття 320. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Чи можуть бути переглянуті судові рішення за виключними обставинами з підстави встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане?

Рішення КСУ має пряму (перспективну) дію в часі і застосовується щодо тих правовідносин, які тривають або виникли після його ухвалення. Якщо правовідносини тривалі і виникли до ухвалення рішення КСУ, однак продовжують існувати після його ухвалення, то на них поширюється дія такого рішення КСУ. Тобто рішення КСУ поширюється на правовідносини, які виникли після його ухвалення, а також на правовідносини, які виникли до його ухвалення, але продовжують існувати (тривають) після цього. Дія рішення КСУ не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися (припинилися) до його ухвалення.

Застереження щодо можливості перегляду судового рішення у зв'язку з виключними обставинами у разі, якщо воно ще не виконане, ґрунтується на принципі юридичної визначеності, який вимагає поваги до принципу *res judicata*, тобто поваги до остаточного рішення суду. Суть цього принципу полягає у тому, що рішення суду, яке набрало законної сили, є обов'язковим, не може ставитися під сумнів та підлягає виконанню, тобто вирішення судом спірного питання визнається за істину.

Саме з виконанням судового рішення реально поновлюються права особи, яка зверталася з відповідним позовом до суду і за наслідками виконання цього судового рішення отримує визначеність у правовому статусі, на який може покладатися, реалізуючи свої права та обов'язки.

Для застосування положень п. 1 ч. 3 ст. 320 ГПК України необхідна сукупність таких умов: 1) встановлена КСУ неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи; 2) винятковість випадку, яка полягає в тому, що рішення суду ще не виконане, тобто коли наслідки, передбачені ним, остаточно не настали.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 вересня 2022 року у справі № 924/57/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106506730>.

Стаття 321. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Чи є присічним процесуальний строк, встановлений ч. 2 ст. 321 ГПК України, у межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених п. 1 ч. 2 ст. 320 ГПК України? Чи можна поновити такий процесуальний строк? Чи існує можливість його переривання?

Системний аналіз змісту статей 118, 119, 321 ГПК України свідчить, що встановлений п. 1 ч. 2 ст. 321 цього Кодексу строк у три роки за своєю правовою природою є преклюзивним (припиняючим), тобто таким, сплив якого спричиняє припинення самого права, за реалізацією якого звертається особа, та він не може бути відновлений, незалежно від причин його пропуску.

Отже, можливість поновлення трирічного процесуального строку, встановленого ч. 2 ст. 321 ГПК України, в межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених п. 1 ч. 2 ст. 320 згаданого Кодексу, процесуальним законом виключається.

Положення ст. 116–119 ГПК України, якими вичерпно регулюються правовідносини щодо початку, закінчення, зупинення, поновлення та наслідків пропуску процесуальних строків, у тому числі присічного (преклюзивного), визначеного п. 1 ч. 2 ст. 321 цього Кодексу, не передбачають переривання процесуальних строків.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 серпня 2022 року у справі № 925/2073/13 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667429>.

Стаття 327. Звернення судових рішень до виконання

Чи існують підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, коли виконавець відкрив виконавче провадження на підставі наказу, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду?

За приписами ч. 1, 3 ст. 327 ГПК України виконання судового рішення здійснюється на підставі наказу (що є виконавчим документом), виданого судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом.

Питання, пов'язані з примусовим виконанням судових рішень і рішень інших органів, врегульовані Законом України «Про виконавче провадження» (далі – Закон), який є спеціальним законом.

За п. 1 ч. 1 ст. 26 згаданого Закону виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа, зазначеного у ст. 3 Закону, зокрема виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, за заявою стягувача про примусове виконання рішення. При цьому детально дії виконавців під час вчинення виконавчих дій (в тому числі під час відкриття виконавчого провадження) регламентуються Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 (у редакції наказу від 29.09.2016 № 2832/5, далі – Інструкція).

Статтею 4 Закону встановлено вимоги, відповідно до яких має бути оформлений виконавчий документ, зокрема він має містити дату набрання рішенням законної сили (крім рішень, що підлягають негайному виконанню).

Згідно зі ст. 38 Закону в разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню) виконавче провадження повинно бути зупинено.

Тобто, коли виконавець, діючи відповідно до вимог законодавства та Інструкції, відкрив виконавче провадження на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду, та за відсутності інших документальних даних, що належним чином спростовують таку вказівку, то він у випадку поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано

виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду зупиняє розпочате виконавче провадження. Підстав для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження в такому разі немає.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 924/90/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/112967145>.

Стаття 332. Зупинення виконання судового рішення Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі

Яким критеріям повинна відповідати заява (клопотання) особи, яка подала касаційну скаргу, про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії до закінчення перегляду в касаційному порядку?

Відповідно до абз. 2 ч. 4 ст. 294 ГПК України за наявності клопотання особи, яка подала касаційну скаргу, суд у разі необхідності вирішує питання про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії, якщо зупинити його виконання неможливо.

Частиною 1 ст. 332 ГПК України визначено, що суд касаційної інстанції за заявою учасника справи або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення суду або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку.

Водночас застосування відповідних повноважень має бути обґрунтованим, а підстави – вагомими, оскільки у такому випадку інша сторона у справі (учасники справи), на користь якої постановлено рішення, буде обмежена у праві на задоволення своїх вимог.

Заява (клопотання) про зупинення виконання (дії) судових рішень повинна містити не лише посилання на правові норми, що надають суду можливість здійснити таку процесуальну дію, насамперед вона має бути обґрунтованою посиланням на конкретні обставини (перешкоди у здійсненні повороту виконання, запобігання порушенню прав осіб, які брали / не брали участі у розгляді справи, але суд вирішив питання про їх права та обов'язки) і наявністю доказів на підтвердження таких обставин.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 22 лютого 2022 року у справі № 916/2825/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103524998>.

Стаття 334. Заміна сторони виконавчого провадження

Чи має право прокурор як заінтересована особа подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави?

Виконанню судового рішення не можна перешкоджати, відмовляти у виконанні або надмірно його затримувати (рішення Європейського суду з прав людини у справі «Глоба проти України» від 05.07.2012).

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 334 ГПК України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. Заяву про заміну сторони її правонаступником може подати сторона (заінтересована особа), державний або приватний виконавець.

Згідно із ч. 5 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, є обов'язковими тією мірою, якою вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив.

Виконання судових рішень є складовою права на справедливий суд та однією з процесуальних гарантій доступу до суду та ефективного захисту сторони у справі, що передбачено статтями 6, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

З урахуванням наведених законодавчих приписів прокурор як заінтересована особа має право подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави.

Детальніше з текстами постанови КГС ВС від 31 серпня 2023 року у справі № 902/505/19 та ухвали КГС ВС від 23 травня 2019 року у справі № 908/2878/13 можна ознайомитися за посиланнями <https://reestr.court.gov.ua/Review/113176025>, <https://reestr.court.gov.ua/Review/81910723>.

Огляд судової практики Верховного Суду щодо окремих питань застосування положень Господарського процесуального кодексу України / Упоряд.: управління аналітичної та правової допомоги Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності секретаріату Касаційного господарського суду / відпов. за вип.: секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Касаційного господарського суду канд. юрид. наук. Т. Б. Дроботова. Київ, 2024. – 70 с.

¹**Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua